

PRIROČNIK ZA UMEŠČANJE ZNANJ IN SPRETNOSTI S PODROČJA TRAJNOSTNOSTI IN BLAŽENJA PODNEBNIH SPREMEMB V POKLICNE STANDARDE

LIFE IP CARE4CLIMATE (LIFE17 IPC/SI/000007)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE,
PODNEBJE IN ENERGIJO

CPI
CENTER RS ZA
POKLICNO
IZOBRAŽEVANJE

Naslov: Priročnik za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb v poklicne standarde

Avtorji: mag. Darja Štarkl, Tanja Sunčič

Strokovni pregled: Barbara Krajnc, Barbara Bauman, Ivana Belasić

Jezikovni pregled: Danuša Škapin

Oblikovanje: Silveco, d.o.o.

Založnik: Center RS za poklicno izobraževanje

Elektronska izdaja

Ljubljana 2024

Publikacija je v elektronski obliki dostopna na spletni strani Centra RS za poklicno izobraževanje www.cpi.si

Nosilec avtorskih pravic: Center RS za poklicno izobraževanje

Priročnik je nastal v okviru ukrepa LIFE IP Care4Climate, ki ga financira Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo, s sredstvi Sklada za podnebne spremembe.

Publikacija je brezplačna.

CIP

Cobiss ID

187738371

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 187738371

ISBN 978-961-7139-42-6 (PDF)

Kazalo

UVOD	5
1. Podlage za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicne standarde	6
2. Kompetenčni okviri umeščanja znanj in spretnosti s področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb v poklicne standarde	8
3. Prenos znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicne standarde	10
4. Umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti iz kompetenčnih okvirov v poklicne standarde.....	14
5. Praktični primer opisa poklicnega standarda, v katerem so vključena znanja in spretnosti s področja trajnostnosti.....	23
Priloga	29
Viri.....	33
Kazalo tabel.....	33

UVOD

Podnebne spremembe, izčrpavanje naravnih virov, vedno večja onesnaženost zraka in izguba biotske raznovrstnosti so le nekateri od okoljskih izzivov sodobne družbe, ki jih je treba nasloviti z načeli trajnostnega razvoja. Trajnostni razvoj predstavlja ključni koncept, ki omogoča uskladitev človeških potreb z ohranjanjem okolja in narave za prihodnje generacije. Za reševanje teh izzivov je treba sprejeti premišljene ukrepe v smeri trajnostnega razvoja, na primer energetska učinkovitost, ohranjanje habitatov, spodbujanje obnovljivih virov energije ter spremembe potrošniških navad. Mladi imajo pomembno vlogo pri prehodu v brezogljično družbo, zato ima vzgoja in izobraževanje ter ozaveščanje o trajnostnih izzivih ključno vlogo pri spodbujanju trajnostnosti.¹ Pomembno vlogo pri opolnomočenju mladih za izzive prihodnosti ima tudi Center RS za poklicno izobraževanje, ki pripravlja izobraževalne programe za mlade, ki vstopajo na trg dela.

Kako mlade izobraževati v smeri trajnostnega razvoja, smo obravnavali v dveh razvojnih projektih s področja trajnostnosti: Care 4 Climate ter Podnebni cilji v vzgoji in izobraževanju v obdobju 2022–2023, v katerih smo razvili podlage za umeščanje vsebin trajnostnosti v poklicne standarde in izobraževalne programe.

Priročnik, ki je pred vami, je eden izmed rezultatov obeh razvojnih projektov. Poleg njega so pri razvoju vsebin projekta nastala še druga gradiva, ki so med seboj povezana: priročnik Na poti k trajnostnim izdelkom oz. storitvam, zbornik Prispevki k razumevanju trajnostnosti na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja ter Zbir kompetenčnih okvirov za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicne standarde in izobraževalne programe.

Priročnik je prvenstveno namenjen delovnim skupinam, ki pripravljajo nove ali revidirajo obstoječe poklicne standarde. Vsebuje usmeritve, kako poklicne standarde, ki so obvezna podlaga za pripravo izobraževalnih programov v poklicnem in strokovnem izobraževanju, opremiti z znanji in spretnostmi s področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb.

Najprej so predstavljene podlage za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicne standarde, sledi poglavje, ki predstavi kompetenčne okvire, nato pa poglavje z orisom strukture poklicnega standarda. Osrednja pozornost v priročniku je namenjena premisleku pri identifikaciji znanj in spretnosti s področja trajnostnosti in vključevanju le-teh v poklicne standarde s pomočjo kompetenčnih okvirov za posamezni sektor.

¹ Trajnost in trajnostnost – Slovenski ustreznik za ang. sustainability je trajnostnost. Samostalnik je tvorjen iz pridevnika trajnostni (ang. sustainable), ki označuje lastnost nečesa, kar se obnavlja in vzdržuje skozi čas. Samostalnik trajnost, ki pomeni 'značilnost česa glede na to, koliko časa lahko obstaja, je uporabno' (SSKJ2), pa je tvorjen iz pridevnika trajen, v SSKJ2 razložen kot 'ki je, obstaja, se pojavlja neomejeno dolgo obdobje'. Trajnostnost torej označuje lastnost nečesa, kar je trajnostno (mnenje terminološke sekcije SAZU, 2022).

1. Podlage za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicne standarde

Usklajenost poklicnega in strokovnega izobraževanja s potrebami na trgu dela

Poklicno in strokovno izobraževanje ima pomembno vlogo pri pripravi mladih na vstop v svet dela. Opremi jih z znanji in veščinami, ki jih potrebujejo za uspešno opravljanje poklica. Seveda mora zato slediti potrebam delodajalcev, ki iščejo delavce z ustreznimi znanji in spretnostmi.

Poklici, ki jih spremljamo na trgu dela v okviru poklicnega in strokovnega izobraževanja, odsevajo stopnjo tehnološkega razvoja družbe, tako po vsebini kot zahtevnosti. Trajnostni razvoj postaja ključen odsev razvoja družbe: vse večji vpliv podnebnih sprememb zahteva od zaposlovalcev okolju prijaznejše pristope k poslovanju. Izobraževalni sistem se na izzive sodobne družbe mora odzvati in mlade opremiti z znanji in spretnostmi, ki so nujne za prehod v brezogljično družbo.

Dokument, ki povezuje obe strani, torej delodajalce ter poklicno in strokovno izobraževanje, je poklicni standard, v katerem delodajalci zapišejo, katera znanja in spretnosti se pričakuje za uspešno opravljanje določenega poklica. Več o samem dokumentu in njegovi strukturi je predstavljeno v nadaljevanju.

Zelena delovna mesta

Zelena delovna mesta igrajo pomembno vlogo pri prehodu v brezogljično družbo, tako z vidika zmanjšanja emisij toplogrednih plinov kot tudi z vidika ustvarjanja trajnostnih gospodarskih sistemov.

Prva opredelitev zelenih delovnih mest, ki sta jo leta 2008 pripravili Mednarodna organizacija dela (ILO) in Program Združenih narodov za okolje (UNEP), zajema zaposlitve v kmetijstvu, proizvodnji, gradbeništvu, montaži, vzdrževanju ter znanstvenih, tehničnih, administrativnih in storitvenih dejavnostih, ki pomembno prispevajo k ohranjanju ali obnavljanju okoljske kakovosti (Castillo, 2023). Zelena delovna mesta so tista, ki zmanjšujejo negativni vpliv na okolje ter spodbujajo okoljsko, ekonomsko in družbeno trajnostnost podjetij, gospodarstev in družbe. Kot zelena delovna mesta se opredeljujejo tista, ki:

- zmanjšujejo porabo energije in surovin,
- omejujejo emisije toplogrednih plinov,
- zmanjšujejo količino odpadkov in onesnaževanje,
- varujejo in obnavljajo ekosisteme ter
- omogočajo podjetjem in skupnostim prilagajanje na posledice podnebnih sprememb (Kavka Gobbo, Tkalec, 2023).

Mednarodna organizacija dela (ILO) je leta 2016 posodobila definicijo zelenih delovnih mest. Po tej definiciji so zelena delovna mesta dostojna delovna mesta, ki prispevajo k ohranjanju ali obnavljanju okolja, bodisi v tradicionalnih sektorjih, kot sta proizvodnja in gradbeništvo, bodisi v novih, nastajajočih zelenih sektorjih, kot so obnovljivi viri energije in energetska učinkovitost. Zelena delovna mesta pomagajo:

- izboljšati učinkovitost rabe energije in surovin,
- omejiti emisije toplogrednih plinov,
- zmanjšati odpadke in onesnaževanje,
- zaščititi in obnoviti ekosisteme,
- podpirati prilagajanje na učinke podnebnih sprememb (Kavka Gobbo, Tkalec, 2023).

Delodajalci, ki zaposlujejo na zelenih delovnih mestih, pomembno prispevajo k doseganju podnebnih in okoljskih ciljev, kot so:

- zmanjšanje emisij toplogrednih plinov,
- povečana odpornost in prilagoditvena sposobnost družbe na vplive podnebnih sprememb,
- razvoj in uporaba obnovljivih virov energije ter razvoj in uporaba drugih tehnologij, ki prispevajo k prehodu na varno in trajnostno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljikovega dioksida,
- zmanjšana raba virov ter povečana snovna in energetska učinkovitost,
- spodbujanje prehoda na promet z nizkimi emisijami in na javni promet,
- preprečevanje nastanka odpadkov, ponovna raba, reciklaža ali predelava odpadkov,
- okolju prijazno zajemanje ogljikovega dioksida,
- ohranjanje visoke stopnje biotske raznovrstnosti in varovanje naravnih vrednot,
- odpravljanje posledic obremenjevanja okolja, izboljšanje porušenega naravnega ravnovesja,
- ponovno vzpostavljanje regeneracijskih sposobnosti.²

Poklicni standardi

Poklicni standard je dokument, ki je obvezna podlaga za pripravo javnoveljavnih izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja. Poklicni standardi izhajajo iz opisa poklica in se razvijajo v sodelovanju z delodajalci, ki predlagajo znanja, spretnosti in kompetence, pomembne za opravljanje določenega poklica. Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje predlaga poklicne standarde v sprejem ministru, pristojnemu za delo. Dokument vsebuje naslednje obvezne elemente: 1. ime in kodo poklicnega standarda, 2. ime in kodo poklica, 3. raven zahtevnosti, 4. poklicne kompetence, 5. opis poklicnega standarda ter 6. delovno skupino, ki poklicni standard pripravi. V priročniku se osredotočamo na 5. element poklicnega standarda, tj. opis poklicnega standarda, kamor zapisujemo potrebna znanja in spretnosti za določen poklic.

² Vir: ZRSZ: Javno_Povabilo_ZDM.pdf (gov.si)

2. Kompetenčni okviri umeščanja znanj in spretnosti s področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb v poklicne standarde in izobraževalne programe

Kompetenčni okviri umeščanja znanj in spretnosti v področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb v poklicne standarde in izobraževalne programe (v nadaljevanju kompetenčni okviri) so pripomoček za identificiranje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicnih standardih in so namenjeni delovnim skupinam, ki pripravljajo poklicne standarde. Pripravljeni so za različne gospodarske dejavnosti oziroma sektorje, skupaj je zasnovanih 34 kompetenčnih okvirov.

Kompetenčni okviri so nastali kot rezultat že omenjenih razvojnih projektov: Care 4 Climate in Podnebni cilji v vzgoji in izobraževanju v obdobju 2022–2023.

Zajemajo tri vidike trajnostnosti: okoljski, ekonomski in družbeni vidik in so razdeljeni v deset področij trajnostnosti:

- SKRB ZA ZDRAVJE
- RAVNANJE Z ODPADKI
- PROMET
- ENERGIJA
- UREJANJE PROSTORA IN GRADNJA
- EKO DIZAJN
- AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO IN DRUŽBENA ODGOVORNOST
- POSLOVNO IN FINANČNO NAČRTOVANJE
- RABA NARAVNIH VIROV IN BIOTSKA RAZNOVRSTNOST
- SUROVINE, MATERIALI IN IZDELKI

Opise področij trajnostnosti najdete na povezavi: Spletna knjižnica | CPI

Kompetenčni okviri izhajajo iz dveh pomembnih vlog, ki jih ima posameznik pri prehodu v brezogljično družbo: prva je vloga ozaveščenega posameznika, ki krepi zavest o odgovornosti za stanje v okolju in je motiviran za spreminjanje osebnih vrednot (Zgojznik, 2020), druga pa je vloga, ki jo ima zaposleni, da s svojim delom prispeva k ohranjanju narave in zmanjševanju negativnih vplivov na okolje in družbo. Znanja in spretnosti, ki so potrebna za uresničevanje obeh vlog posameznika, so v kompetenčnih okvirih postavljena v kontekst kompetenc. Kompetence, ki so pomembne za ozaveščenost posameznika, so poimenovane kot splošne ozaveščevalne kompetence in so opredeljene kot **zmožnost posameznika, da postane bolj zaveden, informiran in kritičen glede razvoja družbe z vidika trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb**.³ Opisi znanj in spretnosti v splošnih ozaveščevalnih kompetencah izhajajo iz opisov področij trajnostnosti, ki so predstavljeni v zborniku Prispevki k razumevanju trajnostnosti v poklicnem in strokovnem izobraževanju (Spletna knjižnica | CPI).

³ Definicija je povzeta in za potrebe projekta prilagojena po Urša Zgojznik (2020): Ozaveščam, ozaveščaš, ozaveščamo! Društvo ekologi brez meja. Dostopno na: <https://ebm.si/prispevki/ozavescam-ozavescas-ozavescamo>

Znanja in spretnosti, ki so pomembne za trajnostno ravnanje zaposlenih pri njihovem delu znotraj določenega sektorja, so poimenovane kot sektorske kompetence in so opredeljene kot **zmožnost posameznika, da vključuje trajnostna ravnanja pri svojem poklicnem delovanju znotraj posameznega sektorja**. Znanja in spretnosti, opisane v sektorskih kompetencah, imajo podlago v poznavanju značilnosti sektorja in možnostih za njegov trajnostni razvoj. Pripravili so jih strokovnjaki iz različnih sektorjev, ki so izdelali 34 kompetenčnih okvirov za različne sektorje.

Znanja in spretnosti, ki so navedene v sektorskih kompetencah, se iz kompetenčnih okvirov smiselno prenesejo v poklicni standard, medtem ko se znanja in spretnosti iz splošnih ozaveščevalnih kompetenc prenesejo v posamezne enote izobraževalnega programa.

Omejitve uporabe kompetenčnih okvirov

V kompetenčnih okvirih so opisana možna trajnostna ravnanja, ki jih lahko izvajamo pri delu v posameznem sektorju in vključujejo vseh deset področij trajnostnosti. Opisujejo tiste trajnostne prakse, za katere so strokovnjaki iz sektorjev presodili, da jih je možno izvesti v sektorju. **Hkrati pripravljavcem poklicnih standardov dajejo možnost, da razmislijo tudi o tistih možnih trajnostnih praksah, ki jih kompetenčni okviri niso zajeli.** Upoštevati je namreč treba, da se trajnostne prakse spreminjajo, nekatere zamenjajo stare ali pa se dopolnjujejo z novimi.

Povezava na kompetenčne okvire: Spletna knjižnica | CPI

3. Prenos znanj in spretnosti s področja trajnostnosti v poklicne standarde

Struktura poklicnega standarda

Opis poklicnega standarda je v 5. točki strukturiran po področjih del, katerim se pripišejo ključna dela ter pripadajoča znanja in spretnosti. Ključna dela tvorijo podlago za oblikovanje kompetenc v poklicnem standardu.

Tabela 1: 5. točka: Opis poklicnega standarda

PODROČJA DEL	KLJUČNA DELA	ZNANJA IN SPRETNOSTI
Analiza, načrtovanje in organizacija dela		
Priprava dela oziroma delovnega mesta		
Operativna dela		
Komercialna dela		
Administrativna dela		
Vodenje		
Nadzor dela		
Zagotavljanje kakovosti		
Vzdrževanje in popravila		
Komunikacija		
Varovanje zdravja in okolja		

Področja del v poklicnem standardu so v veljavni metodologiji opisana (Priloga 1). Ker opisi ne predstavljajo dovolj dobre podlage za identifikacijo znanj in spretnosti s področja trajnostnosti, smo oblikovali sklope del, ki sledijo delovnim procesom in jih je hkrati možno v največji meri povezati s trajnostjo. Znanja in spretnosti iz teh sklopov lahko s pomočjo tega priročnika prevedemo v področja del po aktualni metodologiji za pripravo poklicnega standarda.

Sklopi del za potrebe identifikacije znanj in spretnosti na področju trajnostnosti in njihovo umeščanje v poklicne standarde

Načrtovanje in organizacija dela

Načrtovanje in organizacija dela sta ključna vidika učinkovitega upravljanja in izvajanja nalog v poslovnem okolju. Pomagata zagotoviti, da se organizacija premika v želeno smer, obvladuje izzive ter dosega svoje cilje. Oba procesa sta medsebojno povezana, vendar imata svoje specifične naloge in cilje:

- pri načrtovanju se je treba vprašati, kaj oz. katera dela se bodo izvajala. Načrtovanje obsega določanje ciljev, razčlenitev nalog in njihovih prioritet, določanje potrebnih virov, časovne okvire izvedbe ipd.
- pri organizaciji dela se vprašamo, kako bomo delo izvedli. Organizacija dela obsega odločitve, kako bomo razporedili naloge med zaposlene, kako bomo upravljali s financami, opremo ipd.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- analiza, načrtovanje in organizacija dela,
- priprava dela oziroma delovnega mesta.

Nabava

Nabava v organizaciji običajno vključuje pridobivanje različnih vrst virov, potrebnih za nemoteno delovanje podjetja. To lahko vključuje:

- nabavo materialov in surovin,
- nabavo embalažnih materialov,
- storitve zunanjih izvajalcev,
- nakup opreme in delovnih sredstev,
- zagotavljanje energentov,
- zagotavljanje transportnih in logističnih storitev ipd.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- analiza, načrtovanje in organizacija dela,
- komercialna dela.

Upravljanje in vzdrževanje delovnih sredstev ter delovnih prostorov

Pri vsakem delu upravljamo z delovnimi sredstvi (orodja, stroji in naprave), pri čemer so za rokovanje z njimi potrebna ustrezna znanja in spretnosti. Za nemoteno delovanje delovnih sredstev je potrebno njihovo redno vzdrževanje, kot so popravila, nadgradnje, posodobitve, odpravljanje napak ipd.

Delovni prostor je fizični prostor ali lokacija, kjer posameznik opravlja svoje delo (delovno mesto v organizaciji, delo na terenu, delo od doma).

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana s tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- vzdrževanje delovnih sredstev in strojev,
- operativna dela.

Zagotavljanje kakovosti

Zagotavljanje kakovosti je integriran proces, ki podpira nenehno izboljševanje delovnih procesov, da bi dosegli optimalne rezultate ter zadovoljili potrebe in pričakovanja strank ter ostalih deležnikov. Kakovost dela upošteva različne vidike: upoštevanje predpisanih standardov kakovosti in regulativ, nadzor delovnih procesov, preverjanje in testiranje izdelkov ali storitev, izvajanje korektivnih ukrepov ali odstopanj ter izboljšavo delovnih procesov.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- analiza, načrtovanje in organizacija,
- zagotavljanje kakovosti,
- nadzor dela,
- vodenje,
- operativna dela.

Pakiranje in shranjevanje/skladiščenje izdelkov

Pakiranje izdelkov je pomemben del trženja, ki privablja kupce in promovira blagovno znamko. Nekateri ključni elementi pakiranja izdelkov vključujejo:

- primerno embalažo,
- etikete oz. informacije o izdelku,
- navodila za uporabo,
- oznake za recikliranje,
- varovanje izdelka ipd.

Pri skladiščenju in shranjevanju izdelkov je pomembno upoštevati več dejavnikov, da se zagotovi njihova varnost, kakovost in učinkovitost. Pri tem je treba upoštevati ustreznost prostorov za skladiščenje in shranjevanje, npr. temperaturo, vlago, varovanje pred svetlobo, sledljivost zalog ipd.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- operativna dela.

Ravnanje z odpadki

Ravnanje z odpadki v organizaciji predstavlja pomemben niz dejavnosti, ki so namenjene učinkovitemu obvladovanju, zmanjševanju, recikliranju in odstranjevanju odpadkov, ki nastajajo v procesih dela.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- varovanje zdravja in okolja,
- operativna dela ali druga področja del v poklicnem standardu, odvisno od tega, v katerem procesu dela nastanejo odpadki.

Trženje

Trženje zajema širok spekter dejavnosti, ki omogočajo podjetjem, da dosežajo svoje cilje na trgu. To vključuje različne strategije in taktike, kot so lahko:

- raziskava trga,
- prodaja,
- promocija izdelkov ali storitev,
- marketing (osebna prodaja, digitalni marketing, direktna prodaja),
- odnosi z javnostmi,
- umeščanje blagovne znamke na trg,
- socialna odgovornost podjetja ipd.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- komercialna dela.

Poslovno komuniciranje

Poslovno komuniciranje v organizaciji zajema vse interakcije, izmenjavo informacij in komunikacijske procese med zaposlenimi, oddelki ter drugimi deležniki znotraj in zunaj organizacije. Vključuje tako timsko delo kot pisno in ustno komuniciranje, ki lahko poteka v različnih okoljih (na primer fizično ali digitalno okolje).

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- administrativna dela,
- komunikacija.

Varovanje zdravja

Varovanje zdravja na delovnem mestu je ključnega pomena za dobro počutje zaposlenih in varno delovno okolje. Pomembno je, da delodajalci in zaposleni sodelujejo pri ustvarjanju varnega in zdravega delovnega okolja. Splošna načela varovanja zdravja na delovnem mestu so naslednja:

- ocena tveganj za identificiranje potencialnih nevarnosti in ukrepi za njihovo zmanjševanje,
- usposabljanje zaposlenih za varno delo,
- zagotovitev ustreznih ergonomskih pogojev, da se zmanjšuje tveganje za poškodbe,
- uporaba ustrezne varnostne opreme,
- spodbujanje okolja, ki zmanjšuje stres in preprečuje preobremenjenost,
- uvedba preventivnih programov za prepoznavanje zdravstvenih težav.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti, identificirana iz tega sklopa, lahko prenesemo na naslednja področja del v poklicnem standardu:

- varovanje zdravja in okolja.

Vsi zgoraj navedeni sklopi del so lahko vključeni v delovni proces v različnih fazah dela. Na primer, komunikacija poteka v vseh fazah v delovnem procesu: ob stiku z dobavitelji, s sodelavci in nadrejenimi, s potencialnimi kupci ipd. Različni sklopi del se lahko v delovnem procesu pojavijo večkrat in ne potekajo vedno v enakem zaporedju.

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti zato smiselno prenašamo na vsa področja del v poklicnem standardu, odvisno od delovnega procesa in/ali tehnološkega postopka, ki se izvaja v poklicu.

4. Umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti iz kompetenčnih okvirov v poklicne standarde

Znanja in spretnosti s področja trajnostnosti bomo zaradi njihovih prepoznanih lastnosti praviloma vključevali v vsa področja del poklicnega standarda, kjer lahko posameznik s svojim delovanjem oz. ukrepanjem prispeva k okoljski ozaveščenosti, zmanjšanju ogljičnega odtisa, ravnanju z energijo in krožnemu gospodarstvu.

Preden pristopimo k opremljanju poklicnega standarda z znanji in spretnostmi s področja trajnostnosti, naj bo v pomoč vprašanje: Kateri so glavni viri onesnaževanja v sektorju oz. dejavnosti? V nadaljevanju navajamo dva primera sektorjev, ki ponazarjata, kam naj usmerimo pozornost pri opredelitvi potrebnih znanj in spretnosti s področja trajnostnosti.

Primer: Živilski sektor

Živilski sektor vključuje vse od predelave sadja in zelenjave, mesa, mleka do proizvodnje pijač. Pri predelavi in proizvodnji živil se porabi velika količina vode. Prav tako nastane veliko organskih odpadkov (npr. skorje, semena, kože, kosti ...) ter anorganskih odpadkov, kot je zavržena embalaža, sestavljena iz plastike, stekla in kovine. Zaposlene v sektorju je treba usposobiti za podporo procesom:

- zmanjševanja porabe vode in uporabe naprednih praks čiščenja vode,
- zmanjševanja embalaže in uvajanja embalaže, ki jo lahko recikliramo,
- načrtovanja in nadzora pri zmanjševanju odpadkov,
- proizvodnje zdrave hrane brez uporabe aditivov ipd.⁴

Primer: Gradbeni sektor

Gradbeni sektor je eden glavnih virov onesnaževanja okolja po vsem svetu. Prispeva 30 % emisij toplogrednih plinov, povezanih z energijo, 40 % vseh odpadkov in 12 % porabe vode. Poleg tega gradbeni sektor zaposluje 10 odstotkov delovne sile in je po ocenah vreden 10 % svetovnega BDP. Glede na hitro rast prebivalstva in urbanizacijo po vsem svetu, ima ta sektor velik pomen za gospodarstvo, trg dela, izkoriščanje virov. Za doseganje okolju prijaznejšega gospodarstva je potrebno zaposlene usposobiti za:

- trajnostno načrtovanje stavb,
- trajnostne gradbene tehnologije in gradbene materiale,
- proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov,
- energetske učinkovitost stavb,
- obdelavo trdih odpadkov,
- ponovno uporabo materialov ipd.⁵

Izhodišče pri premisleku, katera znanja in spretnosti s področja trajnostnosti vključiti v poklicni standard, je kompetenčni okvir za sektor, ki ga obravnavamo (Spletna knjižnica | CPI). Kompetenčni okviri obsegajo znanja in spretnosti s pripadajočimi kompetencami, razvrščenimi v splošne ozaveščevalne kompetence in sektorske kompetence. V poklicne standarde smiselno prenesemo znanja in spretnosti iz sektorskih kompetenc. Te lahko tudi preoblikujemo ali oblikujemo čisto na novo.

⁴ Greening Technical and Vocational Education and Training: A practical guide for institutions (2017) UNESCO, dostopno na <https://unevoc.unesco.org/up/gtg.pdf>

⁵ Prav tam

Kompetenčni okviri namreč opisujejo tiste trajnostne prakse v obliki znanj in spretnosti, za katere so strokovnjaki iz sektorjev presodili, da jih je možno v sektorju izvesti. Hkrati pripravljavcem poklicnih standardov dajejo možnost, da razmislijo tudi o tistih možnih trajnostnih praksah, ki jih kompetenčni okviri niso zajeli. Upoštevati je namreč treba, da se trajnostne prakse spreminjajo, nekatere zamenjajo stare ali pa se dopolnjujejo z novimi. Pri prenosu znanj in spretnosti iz kompetenčnih okvirov v poklicne standarde se torej osredotočamo na tista trajnostna ravnanja, ki jih je mogoče izvesti v določenem poklicu. Ključna dela ter pripadajoča znanja in spretnosti v 5. točki poklicnega standarda na ta način dopolnimo z znanji in spretnostmi s področja trajnostnosti.

V podporo pri izvedbi te naloge uporabljamo tudi zbornik Prispevki k razumevanju trajnostnosti na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja (Spletna knjižnica | CPI), v katerem so predstavljeni opisi področij trajnostnosti ter druge teme, pomembne za razumevanje trajnostnega razvoja in prehoda v brezogljično družbo.

Pri prenosu znanj in spretnosti s področja trajnostnosti iz kompetenčnih okvirov v poklicne standarde so v pomoč vprašanja, ki spodbudijo k razmisleku, kako v posameznih delovnih procesih iskati rešitve, da bodo zaposleni ravnali bolj trajnostno.

V nadaljevanju so navedena možna vprašanja za razmislek na nivoju sektorja, organizacije in poklica. Primeri znanj in spretnosti s področja trajnostnosti so navedeni iz poklicnega standarda Izdelovalec/izdelovalka sladice.

Načrtovanje in organizacija dela

Načrtovanje in organizacija dela sta ključna vidika učinkovitega upravljanja in izvajanja nalog v poslovnem okolju. Pomagata zagotoviti, da se organizacija premika v zeleno smer, obvladuje izzive ter dosega svoje cilje. Oba procesa sta medsebojno povezana, vendar imata svoje specifične naloge in cilje:

- pri načrtovanju se vedno vprašamo, kaj oz. katera dela se bodo izvajala. Načrtovanje obsega določanje ciljev, razčlenitev nalog in njihovih prioritet, določanje potrebnih virov, časovni okviri izvedbe ipd.
- pri organizaciji dela se vprašamo, kako bomo delo izvedli. Organizacija dela obsega odločitve, kako bomo razporedili naloge med zaposlene, kako bomo upravljali s financami, opremo ipd.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Kako sektor s poslovnim in finančnim načrtovanjem vpliva na družbo, ekonomijo in okolje?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • podpira trajnostno naravnost poslovanja in organizacije, • v načrtovanje dela vključi delovanje v družbeno korist (npr. sodelovanje z lokalnimi skupnostmi, pravična politika zaposlovanja), • v načrtovanje dela vključi etične kodekse (kodeks obnašanja, vključujoče delovanje, podpora zaposlenim ...), • načrtovanje in organizacija dela sledi okoljskim regulacijam in standardom?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje vpliv na okolje? Primer: • Načrtuje delo tako, da preprečuje ostanke surovin v delovnem procesu. • V proizvodnjo izdelka uvaja spremembe, ki nižajo porabo energije, vode in zmanjšujejo količino odpadkov.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Kateri delovni procesi so odvisni od transporta?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • omogoča in promovira uporabo trajnostnih oblik, transporta zaposlenih in uporabnikov ponuja spodbude, souporabo vozil, časovno prilagoditev urnika, možnost dela od doma ...), • optimizira logistiko in logistične procese v delovnem procesu?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje ogljični odtis na račun transporta?
Kako je sektor povezan s posegi v prostor ali gradnjo?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • upošteva trajnostno gradnjo in prenovu stavb oz. razvoj prostora?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje vpliv na okolje zaradi posegov v prostor ali gradnje?
V katerih delovnih procesih v sektorju se porablja energija?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • spremlja porabo energije v delovnih procesih, • načrtuje delo za učinkovito rabo energije v posameznih delovnih procesih?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje porabo energije?
Kako sektor vpliva na biotsko raznovrstnost in kako na biotsko raznovrstnost vplivajo s sektorjem povezane dejavnosti (posreden vpliv, kot je npr. pridobivanje surovin, ki so ključne, za delovanje sektorja, in neposreden vpliv kot je npr. uporaba pesticidov v kmetijstvu)?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • prilagodi delovne procese tako, da bodo vplivi na biotsko raznovrstnost minimalni?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje vpliv na biotsko raznovrstnost?
Kako so lahko principi eko dizajna vključeni v delovanje sektorja in v katerih delovnih procesih?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • vključuje principe eko dizajn v načrtovanje in organizacijo dela?	Kako zaposleni izvaja delo, da vključuje principe eko dizajna?

Nabava

Nabava v organizaciji običajno vključuje pridobivanje različnih vrst virov, potrebnih za nemoteno delovanje podjetja. To lahko vključuje:

- nabavo materialov in surovin,
- nabavo embalažnih materialov,
- storitve zunanjih izvajalcev,
- nakup opreme in delovnih sredstev,
- zagotavljanje energentov,
- zagotavljanje transportnih in logističnih storitev ipd.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Kakšen je ogljični odtis dobavnih verig v sektorju?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • zmanjšuje ogljični odtis dobavne verige?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje ogljični odtis dobavnih verig? Primer: • Prednostno nabavlja lokalne surovine za izdelavo polnil in nadevov.
Katere materiale, surovine in izdelke (vključujoč opremo) se uporablja v delovnih procesih sektorja?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • zmanjša ogljični odtis zaradi uporabe surovin, materialov, izdelkov in opreme, ki se uporablja za delovne procese (npr. uporaba lokalnih surovin, sezonskih izdelkov, recikliranih materialov ...), • nabava poteka skladno z načeli trajnosti (npr. zeleno naročanje), • uporablja trajnostne surovine in materiale (npr. reciklirani materiali), • je inovativna pri nabavi surovin, materialov, opreme, zagotavljanju energentov ...?	Kako naj zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje ogljični odtis materialov, surovin in izdelkov?
Kateri deležniki so vključeni v delovne procese (npr. zunanji izvajalci, dobavitelji ...)?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • spremlja porabo energije v delovnih procesih, • načrtuje delo za učinkovito rabo energije v posameznih delovnih procesih?	Kako naj zaposleni izvaja delo za trajnostno sodelovanje z zunanjimi deležniki?
Katere vrednostne verige* so ključne v sektorju?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • so vrednostne verige trajnostne (npr. prepoznavanje in preprečevanje okoljske degradacije ali kršenja človekovih pravic na račun pridobivanja surovin za sektor)?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje ogljični odtis vrednostnih verig?

* Vrednostna veriga zajema celoten niz dejavnosti in procesov, ki jih sektor izvaja za ustvarjanje vrednosti za končnega potrošnika, in vključuje vse korake od nabave surovin, proizvodnje izdelkov, distribucije in marketinga do končne prodaje in storitev po prodaji.

Upravljanje in vzdrževanje delovnih sredstev ter delovnih prostorov

Pri vsakem delu uporabljamo in upravljamo z delovnimi sredstvi (stroji, orodji, napravami), pri čemer so za rokovanje z njimi potrebna ustrezna znanja in spretnosti. Za nemoteno delovanje delovnih sredstev je potrebno njihovo redno vzdrževanje, kot so popravila, nadgradnje, posodobitve, odpravljanje napak ipd.

Delovni prostor je prostor, kjer posameznik opravlja svoje delo (delovno mesto v organizaciji, delo na terenu, delo od doma)

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Katere stroje, naprave in delovna sredstva se uporablja v delovnem procesu in kakšna je njihova poraba energije?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: - stroje, naprave in delovna sredstva uporablja na optimalen način z vidika porabe energije, - vzdržuje stroje, naprave in delovna sredstva na način, da jim podaljša življenjsko dobo, - razume in upošteva navodila proizvajalcev strojev, naprav in delovnih sredstev?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje porabo energije? Primer: - Optimizira uporabo strojev in naprav, da se izogne nepotrebnemu zagonu in ugašanju naprav. - Upošteva optimalen čas vklopa in izklopa naprav.
Katere naravne vire se uporablja pri vzdrževanju delovnih sredstev in okolja?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: zagotavlja optimalno rabo naravnih virov v delovnem procesu (npr. raba vode za čiščenje)?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje porabo naravnih virov?

Zagotavljanje kakovosti

Zagotavljanje kakovosti je integriran proces, ki podpira nenehno izboljševanje delovnih procesov, da bi dosegli optimalne rezultate ter zadovoljil potrebe in pričakovanja strank ter ostalih deležnikov. Kakovost dela upošteva različne vidike: upoštevanje predpisanih standardov kakovosti in regulativ, nadzor delovnih procesov, preverjanje in testiranje izdelkov ali storitev, izvajanje korektivnih ukrepov ali odstopanj ter izboljšava delovnih procesov.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Kako lahko izdelki ali storitve sektorja vplivajo na okolje, družbo ali zdravje uporabnikov?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: - navaja jasne informacije o izdelku ali izvedeni storitvi z namenom zmanjševanja vpliva na okolje, družbo ali zdravje uporabnikov, - hkrati uveljavlja trajnostne prakse in zagotavlja kakovost (npr. ponudba živil brez embalaže)?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje porabo energije? Primer: Preverja rok uporabnosti surovine in opozarja na nepravilnosti pri surovinah (poškodbe embalaže, tujki, vonj).

Pakiranje in shranjevanje/skladiščenje izdelkov

Pakiranje izdelkov je pomemben del trženja, ki ščiti izdelke pred poškodbami med prevozom, in privablja kupce in promovira blagovno znamko. Nekateri ključni elementi pakiranja izdelkov vključujejo:

- primerno embalažo,
- etikete oz. informacije o izdelku,
- navodila za uporabo,
- oznake za recikliranje,
- varovanje izdelka ipd.

Pri skladiščenju izdelkov je pomembno upoštevati več dejavnikov, da se zagotovi njihova varnost, kakovost in učinkovitost. Pri tem je potrebno upoštevati ustreznost prostorov za skladiščenje in shranjevanje, kot je temperatura, vlaga, varovanje pred svetlobo, sledljivost zalog, ipd.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Katero embalažo se uporablja v delovnih procesih - pri vhodnih in izhodnih surovinah, materialih in izdelkih?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • uporablja vhodne surovine, materiale in izdelke, ki so brez odvečne embalaže, • uporablja vhodne surovine, materiale in izdelke, ki so pakirani v embalaži z manjšim ogljičnim odtisom (npr. reciklirana embalaža), • prepozna izdelke, ki se jih v sektorju lahko ponudi brez embalaže, • oblikuje ponudbo izdelkov s povratno embalažo, • se izogne nepotrebnemu večkratnemu pakiranju, • uporablja embalažo z manjšim ogljičnim odtisom (npr. reciklirana embalaža), • zagotavlja energetske učinkovit prostor za skladiščenje?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje porabo embalaže? Primer: • Minimalizira uporabo embalaže (npr. večja pakiranja). • Izogiba se dvojnemu pakiranju.
Katera navodila potrebuje uporabnik za zmanjšanje vpliva izdelka ali storitve na okolje, družbo ali zdravje uporabnikov?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • zagotovi, da je uporabnik seznanjen z navodili, ki zmanjšajo vpliv izdelka ali storitve na okolje, družbo ali zdravje uporabnikov?	Kako zaposleni izvaja delo, da uporabnikom zagotovi navodila za zmanjšanje vplivov izdelka ali storitve na okolje, družbo ali zdravje uporabnikov?

Ravnanje z odpadki

Ravnanje z odpadki v organizaciji predstavlja pomemben niz dejavnosti, ki so namenjene učinkovitemu obvladovanju, zmanjševanju, recikliranju in odstranjevanju odpadkov, ki nastajajo v procesih dela.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
V katerih delovnih procesih nastajajo odpadki?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: nastaja minimalna količina odpadkov?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje odpadke? Primer: - Zmanjšuje delež ostankov v delovnem procesu (postrga posodo z živilom, dosledno porabi vse surovine iz embalaže in posode). - Preračuna količino potrebnih surovin za pripravo različnih vrst testa in mas iz osnovne recepture, da zmanjšuje delež odpadnih surovin. - Ostanke živil uporabi za izdelavo novih izdelkov.
Kakšni odpadki nastajajo (npr. biološki odpadki, nevarni odpadki ...)?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: - z odpadki ravna na način, da se zmanjša vpliv na okolje in poveča uporabnost odpadkov v drugih sektorjih (npr. ločevanje, ponovna uporaba v drugih procesih, povezava z drugimi sektorji ...), - omogoča ponovno uporabo odpadkov, ki nastajajo v delovnem procesu?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje vpliv odpadkov, ki nastajajo v delovnem procesu, na okolje?
Kakšne so priložnosti sektorja za prehod v krožno gospodarstvo?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: so njena ravnanja skladna s krožnim gospodarstvom?	Kako zaposleni izvaja delo, da podpira vpeljavo krožnega gospodarstva?

Trženje

Trženje zajema širok spekter dejavnosti, ki omogočajo podjetjem, da dosežajo svoje cilje na trgu. To vključuje različne strategije in taktike, kot so lahko:

- raziskava trga,
- prodaja,
- promocija izdelkov ali storitev,
- marketing (osebna prodaja, digitalni marketing, direktna prodaja),
- odnosi z javnostmi,
- umeščanje blagovne znamke na trg,
- socialna odgovornost podjetja ipd.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Na kakšen običajno poteka trženje v sektorju in kako je lahko bolj trajnostno?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • izdelke ali storitve trži na način, ki ima majhen ogljični odtis (npr. na spletu), • ob trženju ozavešča uporabnike o trajnosti?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje porabo embalaže? Primer: • V prodajo izdelkov uvaja, ko je to možno, koncept nakupa brez embalaže. • Promovira slaščičarske izdelke prek družbenih omrežij.
Kje in kako običajno poteka prodaja izdelkov oz. izvajanje storitev?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • pri prodaji izdelkov ali izvajanju storitev porablja majhne količine energije in naravnih virov, • načrtuje logistiko prodaje z majhnim ogljičnim odtisom?	Kako zaposleni izvaja delo, da izvaja storitve ali prodajo izdelkov na način, ki ima majhen ogljični odtis?

Poslovno komuniciranje

Poslovno komuniciranje v organizaciji zajema vse interakcije, izmenjavo informacij in komunikacijske procese med zaposlenimi, oddelki ter drugimi deležniki znotraj in zunaj organizacije. Vključuje tako timsko delo kot pisno in ustno komuniciranje, ki lahko poteka v različnih okoljih (na primer fizično ali digitalno okolje).

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Na kakšen način običajno poteka poslovno komuniciranje v sektorju?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • omejuje uporabo papirne dokumentacije, • uveljavlja digitalno poslovanje, • omogoča digitalno komunikacijo med zaposlenimi in z zunanjimi deležniki?	Kako zaposleni izvaja delo, da poslovno komuniciranje poteka skladno z načeli trajnosti? Primer: • Zmanjšuje uporabo papirja pri vodenju različne dokumentacije. • Uporablja digitalne medije in zmanjšuje večje količine tiskanega in okolju neprijaznega materiala.

Varovanje zdravja

Varovanje zdravja na delovnem mestu je ključnega pomena za dobro počutje zaposlenih in varno delovno okolje. Pomembno je, da delodajalci in zaposleni sodelujejo pri ustvarjanju varnega in zdravega delovnega okolja. Splošna načela varovanja zdravja na delovnem mestu so naslednja:

- ocena tveganj za identificiranje potencialnih nevarnosti in ukrepi za njihovo zmanjševanje,
- usposabljanje zaposlenih za varno delo,
- zagotovitev ustreznih ergonomskih razmer, da se zmanjšuje tveganje za poškodbe,
- uporaba ustrezne varnostne opreme,
- spodbujanje okolja, ki zmanjšuje stres in preprečuje preobremenjenost,
- uvedba preventivnih programov za prepoznavanje zdravstvenih težav.

Vprašanja za razmislek na nivoju sektorja	Vprašanja za razmislek na nivoju organizacije	Vprašanja za razmislek na nivoju poklica
Kateri delovni procesi vplivajo na zdravje zaposlenih?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • zmanjšuje zdravstvena tveganja za zaposlene in uporabnike/stranke?	Kako zaposleni izvaja delo, da zmanjšuje porabo embalaže? Primer: • Zmanjšuje uporabo sladkorja v slaščičarskih izdelkih. • Zmanjšuje uporabo aditivov v proizvodnji slaščičarskih izdelkov. • Uvaja uporabo polnozrnatih mok, kjer je to mogoče. • Informira stranko o vsebnosti alergenov v slaščičarskih izdelkih. • Omejuje in zmanjšuje uporabo nevarnih kemikalij.
S katerimi ravnanji in v katerih delovnih procesih lahko sektor prispeva k ozaveščanju uporabnikov o zdravem življenjskem slogu?	Kako naj se v organizaciji izvaja delo, da: • hkrati ozavešča uporabnike o zdravem življenjskem slogu?	Kako zaposleni izvaja delo, da hkrati prispeva k ozaveščanju uporabnikov o zdravem življenjskem slogu?

5. Praktični primer opisa poklicnega standarda, v katerem so vključena znanja in spretnosti s področja trajnostnosti

5. OPIS POKLICNEGA STANDARDA Izdelovalec/izdelovalka sladice

PODROČJE DELA	KLJUČNA DELA	SPRETNOSTI IN ZNANJA
Analiza, načrtovanje in organizacija dela	pregleda dokumentacijo in organizira delo skrbi za sledljivost in vodi ustrezno dokumentacijo	• pregleda tehnološko dokumentacijo (šifre za izdelek, recepture, tehnološki postopek izdelave, čas in način mešanja, oblikovanje, vzhajanje, peka), analizo surovine, navodila za delo in opredeli postopek dela • izpolnjuje tehnološko dokumentacijo • razume analizne izvide za surovine • upošteva pravila in standarde organizacije surovin dela • načrtuje delo tako, da preprečuje ostanke v delovnem procesu • v proizvodnjo izdelka uvaja spremembe, ki nižajo porabo energije, vode in zmanjšujejo količino odpadkov • zbira predpisano dokumentacijo o izvoru in kakovosti vhodnih surovin • označuje in spremlja gibanje surovin v proizvodnem procesu (od sprejema surovin do končnih izdelkov) • vodi predpisano dokumentacijo za sledenje alergenih sestavin • vodi dokumentacijo o sledljivosti surovin v proizvodnem procesu • preprečuje navzkrižno kontaminacijo z alergeni • upošteva veljavno zakonodajo o kriterijih kakovosti vhodnih surovin • dela skladno z dobro higiensko prakso

PODROČJE DELA	KLJUČNA DELA	SPRETNOSTI IN ZNANJA
Priprava dela oz. delovnega mesta	pripravi vse potrebno za izvedbo dela	• obleče predpisano zaščitno delovno obleko • pripravi si delovno mesto in delovna sredstva (priprava materialov, strojev, naprav in orodij) • opravi količinski in predpisani osnovni kakovostni pregled surovin • uvaja uporabo polnozrnatih mok, kjer je to mogoče • zmanjšuje uporabo sladkorja v slaščičarskih izdelkih • zmanjšuje uporabo aditivov v proizvodnji slaščičarskih izdelkov • upošteva kemijske, fizikalne in tehnološke lastnosti surovin v slaščičarstvu • preprečuje mikrobiološka, kemijska in fizikalna tveganja zaradi nepravilnega ravnanja z živili • upošteva načela dobre higienske prakse v proizvodnji sladic
Operativna dela	Pripravi različne vrste testa in mas: kvašeno testo, listnato testo, kvašeno listnato testo, vlečeno testo, kuhano-paljeno testo, makronove mase, biskvitne mase, penaste mase ...	• prednostno nabavlja lokalne sestavine • pripravi vse osnovne in pomožne surovine ter dodatke za posamezno testo ali maso • pripravlja sladice iz osnovnih surovin • zmanjšuje uporabo aditivov • ročno ali strojno tehta surovine po recepturi • pripravi vse potrebne surovine in jih obdela • ročno ali strojno meša, mesi testo ali stepa mase • izbere in pripravlja modele za različne vrste izdelkov • zmanjšuje delež ostankov v delovnem procesu (postrga posodo z živilom, dosledno porabi vsa živila iz embalaže in posode ...) • uporabi najprej najstarejše sestavine (FIFO. - first in, first out) • enakomerno oblikuje testo in brizga mase • polni testo z nadevi • na osnovi analize tveganj loči med tveganimi in manj tveganimi živili • vliva mase v modele ali brizga na pekače • izračuna prehransko vrednost sladic • upošteva mikrobiološko občutljivost živil • primerja značilnosti in osnovne sestavine različnih vrst testa in mas • preračuna količino potrebnih surovin za pripravo različnih vrst testa in mas iz osnovne recepture, da zmanjšuje delež odpadnih surovin • pripravi sestavine po predpisanem tehnološkem postopku • toplotno in mehansko obdela surovine po recepturi iz tehnološkega postopka • upravlja stroje in naprave za izdelavo testa in mas • optimizira uporabo strojev in naprav, da se izogne nepotrebnemu zagonu in ugašanju naprav • obvlada tehnološke postopke za izdelavo posameznih vrst testa ali mas • spremlja procese v času mesitve (fermentacija ...) • izbere ustrezen postopek oblikovanja testa ali mas

PODROČJE DELA	KLJUČNA DELA	SPRETNOSTI IN ZNANJA
		• obleče predpisano zaščitno delovno obleko • pripravi si delovno mesto in delovna sredstva (priprava materialov, strojev, naprav in orodij) • opravi količinski in predpisani osnovni kakovostni pregled surovin • uvaja uporabo polnozrnatih mok, kjer je to mogoče • zmanjšuje uporabo sladkorja v slaščičarskih izdelkih • zmanjšuje uporabo aditivov v proizvodnji slaščičarskih izdelkov • upošteva kemijske, fizikalne in tehnološke lastnosti surovin v slaščičarstvu • preprečuje mikrobiološka, kemijska in fizikalna tveganja zaradi nepravilnega ravnanja z živili • upošteva načela dobre higienske prakse v proizvodnji sladice
	peče slaščice in peciva iz različnih vrst testa in mas: potice, kolače, zavitke, izdelke z nadevi, cvrto pecivo, kipnike, narastke, sveže polnjeno pecivo, polizdelke iz različnih test ...	• nadzira fermentacijo kvašenega testa • pripravlja oblikovane kose za peko • peče, kuha ali cvre izdelke • nadzira temperaturo in čas peke, kuhanja ali cvrenja • nadzira ohlajevanje izdelkov • dekorira slaščice in peciva • upravlja stroje in naprave za toplotno obdelavo testa • upošteva optimalen čas vklopa in izklopa strojev • pripravi izdelke za peko • upošteva zahteve za dietetične sladice • izbere primerno temperaturo ter vlago za peko • spremlja procese, ki potekajo v testu med fermentacijo in peko • določi čas pečenja glede na vrsto testa ali izdelka • pravilno ohladi in shrani pecivo
	izdela polnila in nadeve: kreme, nadeve, obloge, mase iz lupinastega sadja, strjenke, marmelade, džeme, želeje ...	• prednostno uporablja lokalne surovine za izdelavo polnil in nadevov • kuha, meša, stepa kreme, pudinge • kuha marmelade, džeme, želeje • meša in pripravlja nadeve • pripravlja in ohlajuje strjenke • nadzira čas in pogoje shranjevanja polizdelkov • izbere surovine in način priprave glede na njihove lastnosti • preračuna potrebno količino polnila in nadeva, da preprečuje ostanke • upravlja stroje in naprave za izdelavo polnil in nadevov • izdeluje posamezne vrste krem, nadevov, strjenek in druge mase po tehnološkem postopku
	izdeluje prevleke (glazure) in prelive	• pripravlja surovine po recepturi • racionalno uporablja surovine pri pripravi prevlek in prelivov • meša, kuha ali temperira glazure • upošteva značilnosti posameznih vrst prevlek (glazur) in prelivov • izdeluje posamezne vrste prevlek in prelivov • nadzira čas in pogoje shranjevanja polizdelkov

PODROČJE DELA	KLJUČNA DELA	SPRETNOSTI IN ZNANJA
	izdeluje sveže polnjeno pecivo: torte, rezine, rolade, deserte, mignone ...	• oblikuje pecivo z rezanjem ali s pomočjo modelov • premazuje, polni in krasi s smetano, kremo ali masami, preliva, glazira površino • uporablja lokalne in sezonske sestavine za izdelke in dekoracije • izdelava dekorativni material • pecivo dekorira s sadjem, s čokoladnimi ornamentami, z lupinastim sadjem, s figuricami ali z drugimi dekorativnimi materiali • nadzira ohlajevanje • nadzira čas in pogoje shranjevanja izdelka • upošteva lastnosti surovin za krašenje in njihovo pripravo • izdelava posebne mase po tehnološkem postopeku • obvlada tehnike rezanja, obmazovanja, premazovanja in prelivanja • obvlada tehnike krašenja izdelkov • upošteva zakonitosti pri kombiniranju polnil z osnovnimi masami ali testi • uporablja tehnike brizganja, modeliranja in sestavljanja kompozicij
	izdeluje dekorativne elemente iz posebnih mas (čokolade, marcipana, percipana, nougata, ticina, griljaža ...)	• racionalno uporablja surovine za dekorativne elemente • pripravlja različne mase za dekoracijo • oblikuje dekorativne elemente izdelke iz teh mas • dekorira izdelke s pomočjo teh mas • upošteva lastnosti surovin za izdelavo dekorativnih elementov iz posebnih mas • pripravi surovine za posamezne dekorativne elemente • izdelava posebne mase po tehnološkem postopku
	izdeluje porcijske sladice: strjenke, panna cote, modelno oblikovane kreme, sladice, pripravljene za hladno-tople bifeje ...	• izbere surovine za izdelavo porcijskih sladic • preračuna in pripravi surovine za porcijske sladice • meša, stepa in kuha kreme • vliva in oblikuje kreme • dekorira in servira porcijske sladice • izdeluje strjenke, panna cote, modelno oblikovane krem...
	izdeluje slovenske narodne in praznične sladice: potice, štruklje, pogače in gibanice, krofe, flancate ...	• uporablja lokalne surovine pri izdelavi slovenskih narodnih in prazničnih sladic • pripravi surovine po recepturi in specifikacijah • mesi testo ali stepa mase • pripravi nadeve • oblikuje pecivo • upošteva značilnosti slovenskih narodnih in prazničnih sladic ter njihovo raznolikost • upošteva tehnološki postopek za izdelavo zaščitnih sladic

PODROČJE DELA	KLJUČNA DELA	SPRETNOSTI IN ZNANJA
	pakira in skladišči izdelke	- daje prednost trajnostnim materialom pri pakiranju slaščičarskih izdelkov - daje prednost lokalnim dobaviteljem pri nabavi embalaže - minimalizira uporabo embalaže (npr. večja pakiranja) - izogiba se dvojnemu pakiranju - ročno ali strojno tehta in pakira izdelke v primerne embalažne materiale - opremi izdelke z ustrezno deklaracijo - označi izdelke, ki so narejeni na trajnosten način - ostanke živil uporabi za izdelavo novih izdelkov - omejuje uporabo plastične embalaže - embalažo kompostira ali reciklira, če je to mogoče - kontrolira maso pakiranih izdelkov - nadzira hlajenje, zmrzovanje svežih slaščic in pripravljenih sladice - upoštevata predpise o pakiranju, deklariranju in skladiščenju izdelkov - upravlja stroje in naprave za pakiranje in skladiščenje izdelkov - kontrolira čas in pogoje skladiščenja
Administrativna dela	izpolnjuje delovno dokumentacijo	- izpolnjuje delovno dokumentacijo in zapisuje porabo materiala in surovin - zapisuje naročila in proizvedene količine - izpolnjuje obrazce za spremljanje proizvodnje in obrti zmanjšuje uporabo papirja pri vodenju različne dokumentacije uporablja digitalne medije in zmanjšuje večje količine tiskanega in okolju neprijaznega materiala - obvlada delo z računalnikom in računalniško vodenimi stroji
Komercialna dela	prodaja slaščičarske izdelke	- pravilno naloži pecivo na pladnje - preprečuje navzkrižne kontaminacije izdelkov - vabljivo predstavi izdelke v izložbenem oknu - pravilno shranjuje in razvršča izdelke v prodajnih vitrinah - izračuna ceno sladice v prodajo izdelkov uvaja koncept nakupa brez embalaže, ko je to mogoče - upoštevata želje strank in se jim prilagaja - dogovarja se s strankami glede naročil, posebnih naročil, prilagojenih izdelkov informira stranko o vsebnosti alergenov v slaščičarskih izdelkih promovira slaščičarske izdelke prek družbenih omrežij - promovira trajnostno izdelane sladice - pravilno zapakira in ponudi slaščičarske izdelke

PODROČJE DELA	KLJUČNA DELA	SPRETNOSTI IN ZNANJA
Zagotavljanje kakovosti	zagotavlja kakovost izdelkov in opravljene storitve	• preverja rok uporabnosti surovine in opozarja na nepravilnosti pri surovinah (poškodbe embalaže, tujki, vonj) • kontrolira kakovost končnega izdelka • beleži vsebnost alergenih sestavin • izvaja načela dobre proizvodne in higienske prakse • ravna v skladu z zakonskimi in internimi predpisi, ki veljajo na področju slaščičarstva • spremlja novosti na poklicnem področju • pravilno ravna s surovinami, aditivi, polizdelki in končnimi izdelki • kontrolira osnovne parametre kakovosti surovin in izdelkov • upošteva standarde kakovosti
Vzdrževanje in popravila	upravlja s stroji in napravami	• čisti stroje, naprave in delovno okolje • za čiščenje delovnih površin uporablja čistilna sredstva z manjšim vplivom na okolje • upošteva varnostna navodila pri uporabi in skladiščenju kemikalij • nastavi stroje za uporabo • nadzira porabo energije z izklopom naprav • preverja delovanje strojev in naprav • primerja porabo energije različnih strojev in naprav v proizvodnji slaščic • opravi manjša popravila in vzdrževalna opravila ter vodi dnevnik popravil • uporablja čistila v skladu z navodili proizvajalca
Komunikacija	komunicira z zaposlenimi in drugimi deležniki v in izven delovne organizacije	• komunicira z zaposlenimi in drugimi deležniki v in izven delovne organizacije • organizira sestanke z dobavitelji na daljavo, ko je to mogoče • uporablja digitalna orodja za komunikacijo z dobavitelji in kupci • korektno in odgovorno komunicira s kupci • izbere primeren način komunikacije pri reševanju problemov in izvajanju posameznih nalog • uporablja sodobna komunikacijska sredstva • promovira izdelke na družbenih omrežjih
Varovanje zdravja in okolja	varuje zdravje in varno delovno okolje	• uporablja predpisano osebno varovalno opremo na delovnem mestu • vzdržuje osebno higieno • vzdržuje higieno prostorov za predelavo živil • upošteva zahteve in zakonske predpise o varnosti in zdravju pri delu, varovanju okolja in varstvu pred požarom • upošteva potencialna tveganja v delovnem okolju (npr. možne poškodbe zaradi napačne uporabe strojev ipd.) • upošteva delovno zakonodajo, predpise o varstvu pri delu in o požarni varnosti • omejuje in zmanjšuje uporabo nevarnih kemikalij • išče alternative, da odpadki postane surovina za nov izdelek • ločeno zbira in odstranjuje odpadke • zbira odpadke iz živilske proizvodnje za namen pridobivanja alternativnega vira energije

Priloga

PRILOGA 1: Opisi področij del po kriterijih za definiranje del in nalog v: Priprava poklicnih standardov: formalne podlage in metodološki pripomočki

KRITERIJI ZA DEFINIRANJE DEL IN NALOG

ANALIZA, NAČRTOVANJE IN ORGANIZACIJA DELA

Pri primerjavi različnih profilov poklicev smo ugotovili, da se velikokrat v planiranje in analizo vključi tudi organizacija lastnega dela ali dela skupine, ki ji je posameznik v določenem poklicu nadrejen. Zato smo v ta sklop del vključili tudi organizacijo dela.

Iz različnih definicij planiranja/načrtovanja in analize ter primerjave profilov poklicev smo izdelali nekaj kriterijev za uvrščanje del v ta sklop:

- načrtovanje lastnega dela (kdaj, kje, s čim)
- načrtovanje dela skupine oz. načrtovanje poteka projekta (kdaj, kdo, kje, s čim)
- zbiranje različnih informacij in dokumentov, ki so pomembni za začetek dela (prevzem tehnične dokumentacije, navodil za delo)
- spremljava predpisov, normativov, standardov (če vplivajo na načrtovanje dela)
- načrtovanje vsebine projekta oz. dela (priprava tehnične dokumentacije, priprava strokovnih rešitev za izboljšanje poslovanja)
- organiziranje lastnega dela oz. dela skupine oz. dela sodelavcev (razdelitev delovnih nalog v skupini)

PRIPRAVA DELA OZIROMA DELOVNEGA MESTA

Priprava proizvodnje z vidika podjetja v veliki meri vpliva na učinkovitost proizvodnje. Ravno tako je učinkovitost dela posameznika odvisna od priprave delovnega mesta oz. od priprave na delo. Seveda je od kompleksnosti poklica odvisno, kakšno pripravo del bo zajel neki poklic.

Znotraj tega področja del se opisujejo tista dela, ki so namenjena pripravi sebe na delo oz. pripravi delovnega mesta, in ne tista dela, ki poklic določajo ali opisujejo.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- izbira ustreznega orodja in materiala za delo
- transport materiala in orodij na delovno mesto
- izdelava delovnih skic in specifikacij materiala
- izdelava operativnih planov dela
- oblačenje predpisane delovne obleke ipd.
- prevzem delovnega naloga
- priprava dokumentacije
- priprava stranke, uporabnika
- predstavitev storitve, izdelka

OPERATIVNA DELA

Ta sklop del je jedro poklica, gre torej za tista dela, ki poklic v osnovi določajo. Zidar zida z različnimi materiali in tehnikami, varnostnik varuje ljudi in premoženje, strokovni sodelavec za vzdrževanje in razvoj sistemske opreme namešča in konfigurira strojno in programsko opremo ter vzdržuje informacijski sistem.

KOMERCIALNA DELA

V mnogih poklicih se vse bolj pojavlja potreba po širitvi del ozkega poklicnega področja predvsem na področje komercialne. To je značilno tako za obrtniške poklice kot za tiste, ki se pojavljajo v industriji in na področju intelektualnih storitev.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- priprava ponudbe
- izdelava kalkulacije cene storitve ali izdelka
- svetovanje strankam, naročnikom, kupcem
- iskanje strank, naročnikov, kupcev
- sodelovanje pri nakupu opreme
- pridobivanje ponudb

Če pa opisujemo dela komercialista ali trgovca, sodijo ta dela v sklop operativnih del, saj so jedro tega poklica.

ADMINISTRATIVNA DELA

Ta sklop del je bolj prisoten v poklicih, ki niso »pisarniški« in pri katerih mora posameznik poleg svojih operativnih del pripravljati še poročila o opravljenem delu ali arhivirati dokumentacijo, ki je nastala med delom ipd.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- izdelava poročil
- arhiviranje dokumentov
- vodenje in ažuriranje evidenc

VODENJE

V mnogih poklicih mora posameznik delovati tudi kot vodja skupine, s katero dela. To vodenje mora biti formalizirano v smislu odgovornosti za kakovost in količino dela skupine.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- vodenje dela skupine
- koordinacija dela skupine
- dajanje navodil
- reševanje problemov, ki izhajajo iz procesov dela

NADZOR DELA

Kot vodja skupine mora posameznik tudi nadzorovati delo skupine. V ta sklop uvrščamo tudi dela, ki zajemajo nadzor nekega delovnega procesa.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- nadzor dela skupine
- nadzor delovnega procesa
- preverjanje delovanja delovnih procesov
- preverjanje izvajanja delovnih nalog

ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI

V vsakem poklicu mora biti delo opravljeno v skladu s standardi, ki so lahko formalno predpisani oz. so stvar nekega konsenza o kvalitetno opravljenem delu.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- uporaba delovnih sredstev in materialov v skladu z navodili proizvajalca
- preverjanje kakovosti materialov in elementov pred uporabo
- preverjanje natančnosti meritev in oznak
- delovanje v skladu s predpisano zakonodajo
- delovanje v skladu z normativi
- zagotavljanje kakovosti lastnega dela in dela drugih
- varovanje poslovnih skrivnosti
- varovanje osebnih podatkov
- upoštevanje kodeksa poklicne etike in poslovnih običajev

VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA

Predvsem v poklicih, ki se opravljajo z določenimi delovnimi sredstvi, je od zaposlenega zahtevano, da opravlja vzdrževalna dela in preprosta popravila sam. Tako npr. zidar orodje, s katerim dela, vzdržuje sam, šivilja vzdržuje šivalni stroj, na katerem šiva itd. Ta sklop je pomemben tudi zato, ker od zaposlenega zahteva tudi določeno znanje o delovnih sredstvih, s katerimi dela.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- redno vzdrževanje naprav, ki ji nekdo uporablja pri delu
- opravljanje manjših popravil in organiziranje večjih
- organiziranje rednih vzdrževanj opreme
- obveščanje nadrejenih o napakah in okvarah

KOMUNIKACIJA

Ta sklop del je eden od tistih, ki v mnogih poklicih ne izstopajo in je skoraj neviden. Vendar smo po primerjavi različnih profilov poklicev in tujih izkušenj opazili, da se pojavlja tudi v poklicih, kjer prevladujejo strogo strokovna dela. Pri nekaterih poklicih je ta komunikacija omejena le na sodelovanje s sodelavci, pri drugih pa se širi tudi na komunikacijo s strankami.

Kot poseben sklop je komunikacija pomembna zato, ker posebej izpostavlja tista dela, ki so skrita v poklicu in hkrati dovolj pomembna, da moramo misliti nanjo, ko določamo znanja v poklicnem standardu.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- komuniciranje s sodelavci in z nadrejenimi
- komuniciranje s strankami
- komuniciranje v tujem jeziku (aktivno/na višjem nivoju, pasivno/na nižjem nivoju)

VAROVANJE ZDRAVJA IN OKOLJA

Ta sklop del zopet izpostavlja dela, ki ne izstopajo v poklicu, vendar so zelo pomembna tako za posameznika, ki delo opravlja, kot za delodajalca, ki se mora zavedati pomembnosti varovanja zdravja in okolja ter mora upoštevati zakonske predpise s tega področja.

Na podlagi primerjave profilov poklicev so tipična dela znotraj tega sklopa:

- zagotavljanje lastne varnosti in varnosti uporabnikov
- opravljanje dela v skladu s sanitarno higienskimi predpisi, predpisi o varovanju okolja, požarnimi predpisi
- opravljanje dela v skladu s predpisi o varnosti in zdravju pri delu

Viri

- Bianchi, G., Pisiotis, U., Cabrera, M. (2023). GreenComp: evropski okvir kompetenc za trajnostnost: poročilo skupnega raziskovalnega središča v okviru znanosti za politiko: prevod. Zavod RS za šolstvo. <https://www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf>
- Dokument 52022PC0142: Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi okvira za določitev zahtev za okoljsko primerno zasnovo za trajnostne izdelke in razveljavitvi Direktive 2009/125/ES. COM/2022/142 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0142>
- Greening Technical and Vocational Education and Training: a practical guide for institutions (2017) UNESCO International Centre for Technical and Vocational Education and Training, <https://unevoc.unesco.org/up/gtg.pdf>
- Kavka Gobo, Ž., Tkalec, T. (2023). Pomen ozaveščanja pri prehodu v trajnostno družbo in zelena delovna mesta. Štarkl, D., Belasić, I. (ur.) Prispevki k razumevanju trajnostnosti na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja. Zbornik. Center RS za poklicno izobraževanje.
- Kompetenčni okviri za umeščanje znanj in spretnosti s področja trajnostnosti in blaženja podnebnih sprememb v poklicne standarde in izobraževalne programe. (2023). Center RS za poklicno izobraževanje, Spletna knjižnica | CPI
- Piciga, D. et al (2023). Konceptualizacija VITR z umestitvijo podnebnih sprememb. Zavod RS za šolstvo.
- Potting, J., Hekkert, M., Worrell, E., Hanemaaijer, A. (2017). Circular Economy: Measuring Innovation in the Product Chain. PBL Netherlands Environmental Assessment Agency
- Slovenska poslovna točka. (b. d.). Kaj je družbena odgovornost podjetij. <https://spot.gov.si/sl teme/kaj-je-druzbeno-odgovornost-podjetij/>
- Šlander, V., Marentič, U., Kunčič, B. (2002). Priprava poklicnih standardov: formalne podlage in metodološki pripomočki, Center RS za poklicno izobraževanje.
- Štarkl, D., Belasić, I. (ur.). (2023). Prispevki k razumevanju trajnostnosti na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja. Zbornik. Center RS za poklicno izobraževanje. Spletna knjižnica | CPI
- Zeleni prehod – prehod v nizkoogljično trajnostno krožno gospodarstvo. Republika Slovenija. GOV. SI. (b. d.). Zeleni prehod. <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/nacrt-za-okrevanje-in-odpornost/>
- Zgojznik, U. (2020). Ozaveščam, ozaveščaš, ozaveščamo! Društvo ekologi brez meja. <https://ebm.si/prispevki/ozavescam-ozavescas-ozavescamo>
- Slovenska poslovna točka. (b. d.). Kaj je družbena odgovornost podjetij. <https://spot.gov.si/sl teme/kaj-je-druzbeno-odgovornost-podjetij/>

Kazalo tabel

Tabela 1: 5. točka: Opis poklicnega standarda.....	10
--	----

CPI
CENTER RS ZA
POKLICNO
IZOBRAŽEVANJE